

САДИ АДОНІСА

мала антологія світової поезії

українською переклав
НАЗАРІЙ А. НАЗАРОВ

Ця книга перекладів – це поетичний требник. Ставалося, що чужі голоси, яким було вже кілька тисяч чи кілька сотень років, говорили так виразно про щось настільки сучасне і буттєво важливе, що дати їм сказати щось крізь себе було найкращим рішенням. Усі слова уже були чіимись, однак якби ж тільки слова! Старовинна побожність культів вегетативного божества жива в нашій свідомості сьогодні і ненароком пробивається крізь нашарування новітніх релігій. Тому ліричний сюжет антології – це смерть і світле воскресіння життєвої сили, яку втілювали то шумерський Думузі, то фінікійський Тамуз, запозичений греками, як Адоніс, то Христос. Їхні міфологічні життєписи і досі становлять прихований узірець для переживання наших власних життів. Адже для людини сучасної, мешканця міських територій, украй важливо мати на кого взоруватися, коли вона плаче чи вона сміється. На щастя, у світовій поезії багато текстів, які допомагають плакати і сміятися згідно з природними ритмами, радіти і сумувати відповідно до періодів обертання планет і сузір'їв. І епітафії Адоніса, і «Трени» Кохановського над донькою, і ностальгічні вірші Кавафіса над візантійськими хроніками – це вияв того ж почуття згасання і відновлення сил, які відбуваються з людьми й епохами відповідно до одвічних циклів кліматичних і історичних змін. Врешті, немає необрядових віршів. Кожен вірш – це маленький індивідуальний ритуал переходу, переродження. Саме тому назву цієї малій антології дав грецький звичай, що належав до культу вегетативної сили: напередодні Адонісії, свята Адоніса, висаджувати в кошики квіти і насолоджуватись їхньою швидкоплинною красою.

Ці кошики і називали «садами Адоніса».

із давньогрецької поезії

Όμηρικοί ύμνοι

7. Εἷς Διῶνυσον

*Ἀμφὶ Διῶνυσον Σεμέλης ἐρικυδέος υἱὸν
 μνήσομαι, ὡς ἐφάνη παρὰ θῖν' ἄλλος ἀπρυγέτοιο
 ἀκτῆ ἐπὶ προβλήτῃ νηπιῆν ἀνδρὶ εὐοικῶς
 πρωθήβη· καλαὶ δὲ περισσεῖοντο ἔθειραι
 κνάμειαι, φᾶρος δὲ περὶ σιβαροῖς ἔχεν ὄμοις
 πορφύρεον· τάχα δ' ἄνδρες εὐστέλιμον ἀπὸ νηὸς
 ληϊσταὶ προγένοντο θεῶς ἐπὶ οἴνοπα πόντον
 Τυρσηνοί· τοὺς δ' ἦγε κακὸς μόρος· οἳ δὲ ἰδόντες
 νεῦσαν ἐς ἄλληλους, τάχα δ' ἔκθορον, αἴψα δ' ἐλόντες
 εἶσαν ἐπὶ σφετέρης νηὸς κεχαρμημένοι ἦτορ.
 υἱὸν γάρ μιν ἔφαντο διατρεφῆσαν βασιλῆον
 εἶναι καὶ δεσμοῖς ἔθειλον δεῖν ἀργαλέοισι.
 τὸν δ' οὐκ ἴσχανε δεσμά, λύγοι δ' ἀπὸ τηλόσε ἐπιπτον
 χειρῶν ἠδὲ ποδῶν· ὁ δὲ μειδιάων ἐκάθητο
 ὄμμασι κτανέοισι· κυβερνήτης δὲ νοήσας
 αὐτίκα οἷς ἐτάροισιν ἐκέκλετο φώνησέν τε·
 Δαιμόνιοι τίνα τόνδε θεὸν δεσμευέθ' ἐλόντες,
 καρτερόν· οὐδὲ φέρειν δύνатаί μιν νηὺς εὐεργής.
 ἦ γὰρ Ζεὺς ὄδε γ' ἐστὶν ἢ ἀργυρότοξος Ἀπόλλων
 ἢ Ποσειδάων· ἐπεὶ οὐ θνητοῖσι βροτοῖσιν
 εἶκελος, ἀλλὰ θεοῖς οἳ Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσιν.
 ἀλλ' ἄγετ' αὐτὸν ἀφῶμεν ἐπ' ἠπειροῖο μελαίνης
 αὐτίκα· μηδ' ἐπὶ χεῖρας ἰάλλετε μῆ τι χολωθεῖς
 ὄρησ' ἐπ' ἀργαλέουσι τ' ἀνέμοις καὶ λαίλαπα πολλήν.
 Ὡς φάτο· τὸν δ' ἀρχὸς στρυγερῶ ἠνίπαπε μύθω·
 δαιμόνι' οὐρον ὄρα, ἅμα δ' ἰστίον ἔλκεο νηὸς
 σύμπανθ' ὄπλα λαβῶν· ὄδε δ' αὖτ' ἄνδρεςσι μελήσει.*

Гомерівські гімні

VII. До Діоніса

Про Діоніса згадаю, Семели преславної сина.
 На узбережжі піщаним пустельного моря з'явився
 Він на косі, у подобі незрілого хлопця: розкішне
 З-поза плечей його сильних спадала пурпурна накидка.
 Трапилось на кораблі міцнопалубнім хижим піратам
 Плинути поруч тиренським по темновинному морю.
 Доля вела їх недобра. Тож ледве забачили хлопця,
 Змовились швидко на мигах, раптово на нього напали
 5 Й на корабель його свій посадили, радісні серцем:
 Сином їм здався царевим, що рід свій виводить від Зевса.
 Путами зразу хотіли важкими його оповити,
 Тільки на нім не трималося зовсім те пруття лозове,
 З рук його й ніг відлетіло, а темні очі дивились
 15 З насміхом радісним. Зразу керманіч, усе зрозумівши,
 Інших до себе покликав, розважно так їм промовив:
 «О навіжені! Ми бога якогось, напевне, схопили!
 Бо кораблеві міцному везти його далі не сила.
 Може, це Зевс усесильний або Аполлон срібнолукий,
 20 Чи Посейдон, бо муж цей на смертних не схожий ні в чому –
 Лиш на богів олімпійських, що мають небесні оселі.
 Тож залишімо його якнайшвидше на березі темнім.
 Руки свої не здіймайте на нього, бо ще розізлиться
 Й бурю велику нашле, вітри супротивні здійнявши», -
 25 Так говорив. Та різкими словами ватаг відмовив:
 «Сам навіжений ти! Справа твоя – піднімати вітрила
 Й вітру чекать ходового. А хлопцем мужі хай займаються.

ἔλπομαι ἢ Αἴγυπτον ἀφίξεται ἢ ὁ γε Κύπρον
 ἢ ἐς Ὑπερβορέους ἢ ἑκαστέρω· ἐς δὲ τελευταίην
 ἐκ ποτ' ἐρεῖ αὐτοῦ τε φίλους καὶ κτήματα πάντα
 οὓς τε κασιγνήτους, ἐπεὶ ἡμῖν ἔμβαλε δαίμων.
 Ὡς εἰπὼν ἰστίον τε καὶ ἰστίον ἔλκετο νηός.
 ἔμπνευσεν δ' ἄνεμος μέσον ἰστίον· ἀμφὶ δ' ἄρ' ὄπλα
 κατάνυσαν· τάχα δὲ σφιν ἐραίνετο θαυματὰ ἔργα.
 οἶνος μὲν πρότιστα θοῖν ἀνὰ νῆα μέλαιναν
 ἠδύποτος κελάρυζ'· εὐώδης, ὄρνυτο δ' ὀδιμῇ
 ἀμβροσίῃ· ναύτας δὲ τάφος λάβε πάντας ἰδόντας.
 αὐτίκα δ' ἀκρότατον παρὰ ἰστίον ἐξετανύσθη
 ἀμπελος ἔνθα καὶ ἔνθα, κατεκρημνῶντο δὲ πολλοὶ
 βότρυες· ἀμφ' ἰστίον δὲ μέλας εἰλίσσετο κισσὸς
 ἄνθεσι τηλεθάων, χαρίεις δ' ἐπὶ καρπὸς ὀρώρει·
 πάντες δὲ σκαλμοὶ στεφάνους ἔχον· οἱ δὲ ἰδόντες
 νῆ' ἠδὴ τότε· ἔπειτα κυβερνήτην ἐκέλευον
 γῆ πελάαν· ὁ δ' ἄρα σφί λέων γένετ' ἔνδοθι νηός
 δεινὸς ἐπ' ἀκροτάτης, μέγα δ' ἔβραχεν, ἐν δ' ἄρα μέσση
 ἄρκτον ἐποίησεν λασιαῦχένα, σήματα φαίνων·
 ἂν δ' ἔσθη μεμαυῖα· λέων δ' ἐπὶ σέλματος ἄκρου
 δεινὸν ὑπόδρα ἰδών· οἱ δ' ἐς πρύμνην ἐφόβηθεν,
 ἀμφὶ κυβερνήτην δὲ σαόφρονα θυμὸν ἔχοντα
 ἔσταν ἄρ' ἐκπληγέντες· ὁ δ' ἑξαπίνης ἐπορούσας
 ἀρχὸν ἔλ', οἱ δὲ θύραζε κακὸν μόνον ἐξαιλόντες
 πάντες ὁμῶς πήδησαν ἐπεὶ ἶδον εἰς ἄλλα δῖα,
 δελφῖνες δ' ἐγένοντο· κυβερνήτην δ' ἔλεησας
 ἔσχεθε καὶ μιν ἔθηκε πανόλβιον εἶπέ τε μῦθον·
 Θάρσει, δῖ' ἐκάτωρ, τῷ ἐμῷ κεχαρισμένε θυμῷ·
 εἰμὶ δ' ἐγὼ Διόνυσος ἐρίβρομος ὃν τέκε μήτηρ
 Καδμηΐς Σεμέλη Διὸς ἐν φιλότῃ μιγείσα.
 Χαῖρε, τέκος Σεμέλης ἐνώπιδος· οὐδέ πη ἔστι
 σεῖό γε ληθόμενον γλυκερὴν κοσμηῖσαι αἰοιδῆν.

19. Εἰς Πᾶνα

Ἀμφὶ μοι Ἑρμείαο φίλον γόνον ἔννεπε Μοῦσα,
 αἰγυπόδην δικέρωτα φιλόκροτον ὃς τ' ἀνὰ πίση
 δενδρήεντ' ἀμυδὶς φοιτᾷ χορογηθῆσι νόμφαις
 αἶ τε κατ' αἰγίλιπος πέτρης στεῖβουσι κάρηνα
 Πᾶν' ἀνακεκλόμενα νόμιον θεὸν ἀγλαέθειρον
 αὐχμῆενθ', ὃς πάντα λόφον νιφόεντα λέλογχε
 καὶ κορυφὰς ὀρέων καὶ πετρήεντα κέλευθα.
 φοιτᾷ δ' ἔνθα καὶ ἔνθα διὰ ῥοπήϊα πυκνά,
 ἄλλοτε μὲν βέηθροισιν ἐφελκόμενος μαλακοῖσιν,
 ἄλλοτε δ' αὖ πέτρῃσιν ἐν ἠλιβάτοισι διοιχεῖ,
 ἀκροτάτην κορυφὴν μηλοσκόπον εἰσαναβαίνων.
 πολλὰκι δ' ἀργινόμεντα διέδραμεν οὖρεα μακρὰ,
 πολλὰκι δ' ἐν κνημοῖσι διήλασε θήρας ἐναίρων
 ὄξεα δερκόμενος· τότε δ' ἔσπερος ἐκλαγεν οἶον

30 З нами Єгипту, надіюся, він досягне, або Кіпру,
 Навіть до гіперборейв чи й далі, аж поки не скаже
 Хто його друзі і браття і де всі його незчисленні
 Статки, бо хлопця демон прихильний віддав нам у руки».
 Ледве сказав це, поставили щоглу й напнули вітрила.
 Вітер потужний подув, моряки натягнули канати.
 Бог їм одразу справи являти почав дивовижні.
 35 Спершу солодке вино запашне по човні темнобокім
 Скрізь потекло і пахощі вмиль розлились амброзійні.
 Подивом всіх моряків охопило побачене чудо.
 Поряд з найвищим вітрилом гарна лоза виноградна
 Виросла буйно, і незчисленні з неї звисали
 40 Грона розкішні, і плющ темнолистя обплів усю щоглу,
 Пишно завітчаний, згорда здіймав він плоди свої вгору.
 Кочети квітами всі увінчались. Пірати, це взірвши,
 Зразу до суші керманичу путь повертати сказали.
 Бог же у трюмі левом зробився, страшним неймовірно.
 45 Голос могутній подав, і являючи дивні знамення,
 Посеред палуби хижого він сотворив ведмедя.
 Лев іспідлоба дивився, ведмідь же піднявся дибки,
 А на кормі пірати зібрались – охоплені жахом,
 Поряд з керманичем стали розважним, зі страху безсилі.
 50 На верховоду раптово наскочив Діоніс, а решта
 Кинулась геть із човна, від страшної тікаючи долі –
 В море пірнули божисте, набувши подоби дельфінів.
 Лиш над керманичем змилювався бог і йому не зашкодив,
 Цястя йому дарував і слово до нього промовив:
 55 «Зовсім не бійся, побожний, ти серцю моему став милий.
 Я ж бо Діоніс гучний, що мати мене породила –
 Кадмова донька Семела, із Зевсом в коханні зійшовшись.»
 Радуйся, сину Семели! Той, хто тебе забуде,
 Ладити пісню солодку ніколи вже більше не зможе.

XIX. До Пана

Музо, повідай мені про милого сина Гермеса.
 Він, козлоногий, дворогий і шумолюбний, в листистих
 Хашах блукає, йдучи услід хороводним німфам,
 Що по верхівках стрімчастих скель безстрашно ступають,
 5 Кличучи Пана, пастушого бога з кошлатим волоссям,
 Що у його володінні – пагорбів сніжні верхів'я,
 Маківки дальніх гір, а ще кам'янисті бескети.
 Бог цей мандрує повсюди поміж кущів непрохідних,
 То він, буває, піддається на поваб повільних потоків,
 10 То він, буває, заходить на скелі стрімкі і урвисті,
 На щонайвищі шпилі, ізвідки всі видно отари.
 Часто він мчить поміж урвищ, що ясно сіяють на сонці,
 Часто в дібровах гірських він диких впольовує звірів,
 Бог гострозорий. А ввечері, ледве вернувшись із ловів,

ἄγρης ἔξаницόν, δονάκων ὕπο μοῦσαν ἀθήρων
 νήδυμον· οὐκ ἂν τὸν γε παραδράμοι ἐν μελέεσσιν
 ὄρνις ἦτ' ἔαρος πολυανθέος ἐν πετάλοισι
 θρήνον ἐπιπροχέουσ' ἄχρει μελίγηρην ἀοιδήν.
 σὺν δέ σφιν τότε νόμφαι ὄρεστιάδες λιγύμολποι
 φοιτῶσαι πυκνὰ ποσσὶν ἐπὶ κρήνη μελανόδρω
 μέλπονται, κορυφήν δὲ περιστένει οὖρεος ἤχώ·
 δαίμων δ' ἔνθα καὶ ἔνθα χορῶν, τότε δ' ἐς μέσον ἔρπων
 πυκνὰ ποσσὶν διέπει, λαῖφος δ' ἐπὶ νῶτα δαφαινὸν
 λυγκὸς ἔχει λιγυρήσιν ἀγαλλόμενος φρένα μολπαῖς
 ἐν μαλακῷ λειμῶνι τόθι κρόκος ἦδ' ὑάκινθος
 εὐώδης θαλέθων καταμίσγεται ἄκριτα ποίη.
 ὑμνεῦσιν δὲ θεοὺς μάκαρας καὶ μακρὸν Ὀλυμπον·
 οἶόν θ' Ἑρμείην ἐριοῦνιον ἔζοχον ἄλλων
 ἔννεπον, ὡς ὁ γ' ἅπασι θεοῖς θεὸς ἀγγελός ἐστι
 καὶ ῥ' ὁ γ' ἐς Ἀρκαδίην πολυτίδακα, μητέρα μίλων,
 ἐξίκετ', ἔνθα τέ οἱ τέμενος Κυλληνίου ἐστίν.
 ἐνθ' ὁ γε καὶ θεὸς ὦν ψαφαρότριχα μῆλ' ἐνόμειεν
 ἀνδρὶ πάρα θνητῶ· θάλε γὰρ πόθος ὑγρὸς ἐπελθὼν
 νόμφη εὐπλοκάμω Δρύοπος φιλότιγα μιγῆναι·
 ἐκ δ' ἐτέλεσσε γάμον θαλερόν, τέκε δ' ἐν μεγάροισιν
 Ἑρμείη φίλον υἱόν, ἄραρ τερατωπὸν ιδέσθαι,
 αἰγιόδογην δикέρωτα πολύκροτον ἠδυνγέλωτα·
 φεῖγε δ' ἀναΐξασα, λίπεν δ' ἄρα παῖδα τιθήνη·
 δεῖσε γὰρ ὡς ἴδεν ὄψιν ἀμείλιχον ἠγέγειον.
 τὸν δ' αἰψ' Ἑρμείας ἐριοῦνιος εἰς χέρα θῆκε
 δεξάμενος, χαῖρεν δὲ νόφ περιώσια δαίμων.
 ῥίμπα δ' ἐς ἀθανάτων ἔδρας κίε παῖδα καλύψας
 δέρμασιν εὐ πικνοῖσιν ὄρεσκόσιο λαγωῶ
 πᾶρ δὲ Ζηνὶ κάθηζε καὶ ἄλλοις ἀθανάτοισιν,
 δεῖξε δὲ κοῦρον ἑόν· πάντες δ' ἄρα θυμὸν ἔτερφθεν
 ἀθάνατοι, περίαλλα δ' ὁ Βάκχειος Διόνυσος·
 Πᾶνα δέ μιν καλέεσκον, ὅτι φρένα πᾶσιν ἔτερψε.
 Καὶ σὺ μὲν οὕτω χαῖρε ἄναξ, ἴλαμαι δέ σ' ἀοιδῆ·
 αὐτὰρ ἐγὼ καὶ σείο καὶ ἄλλης μνήσοιμ' ἀοιδῆς.

- 15 Грає пронизливо й гарно на очеретяній флейті.
 Жодна пташка у співі Пана не перевершить,
 Навіть ота, що напровесні на різнобарвних пелюстках
 Сидячи, скарги свої виливає у пісні солодкій.
 Разом із Паном збираються німфи чистоголосі
- 20 Біля струмка темноводого спритні водити танці,
 А на гірських верхів'ях плаче у відповідь Ехо.
 Бог же танцює повсюди: то скочить посеред гурту,
 Зграбний у русі. З рисі накидка у нього на плечах
 Темно-коричнева. Співи солодкі йому до душі
- 25 На трав'янистому лузі, де крокуси і гіацинти
 Пахнуть приємно і квітнуть у травах м'яких упереміш.
 Славлять блаженних богів і висоти святого Олімпу,
 З-поміж усіх обираючи часто швидкого Гермеса:
 Згадують, як він вісником служить богам не смертним,
- 30 Як ув Аркадію многоджерельну, матір отарам,
 Він завітав, де шанують його як бога Кілені.
 Там він, хоч будучи богом, стада доглядав густошерсті
 Смертному мужеві, адже жага поїняла його сильна
 Доньку довговолосу Дріопса узять за дружину.
- 35 Пишне весілля зіграли – жона народила в палатах
 Богіві любого сина, що зразу був дивний із виду:
 Був козлоногий, дворогий, охочий до шуму і сміху.
 Геть утекла годувальниця, вгледівши ледве дитину
 Із бородатим лицем, що суворо дивилось на неї.
- 40 Щедрий на поміч Гермес, на руки сина узявши,
 Радісний духом став несказанно. Тож вирушив швидко
 До олімпійських осель не смертєльних богів, загорнувши
 Сина турботливо в хутро пухнасте із зайця гірського.
 Поруч із Зевсом його посадив і святими богами.
- 45 Сина він їм показав, і сподобався він не смертєльним,
 Та найприхильнішим з-поміж усіх був до чада Діоніс.
 Паном його нарекли, бо усім він припав до вподоби.
 Радуйся ж ти, о владарю, я в пісні до тебе молюся.
 Зараз же пісню інакшу ладнаюся я заспівати.

із новогрецької поезії

ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΒΑΦΗΣ (1863–1933)

Η Πόλις (1910)

Εἶπες· «Θα πάγω σ' ἄλλη γη, θα πάγω σ' ἄλλη θάλασσα.
 Μια πόλις ἄλλη θα βρεθεῖ καλλιτέρα ἀπὸ αὐτή.
 Κάθε προσπάθεια μου μια καταδίκη εἶναι γραφτή·
 κ' εἶν' ἡ καρδιά μου – σαν νεκρός – θαμμένη.
 Ο νους μου ὡς πότε μες στον μαρασμὸν αὐτὸν θα μένει.
 Ὅπου το μάτι μου γυρίσω, ὅπου κι ἀν δῶ
 ερείπια μαύρα τῆς ζωῆς μου βλέπω ἐδῶ,
 που τόσα χρόνια πέρασα και ρήμαξα και χάλασα.»

Καινούριους τόπους δεν θα βρεις, δεν θα βρεις ἄλλες θάλασσες.
 Η πόλις θα σε ακολουθεῖ. Στους δρόμους θα γυρνᾶς
 τους ἰδίους. Και στες γειτονιές τες ἰδies θα γερνάς·
 και μες στα ἴδια στίπια αὐτά θ' ασπρίζεις.
 Πάντα στην πόλι αὐτή θα φθάνεις. Για τα αλλοῦ – μη ελπίζεις –
 δεν ἔχει πλοῖο για σε, δεν ἔχει οδὸ.
 Ἐτσι που τη ζωὴ σου ρήμαξες ἐδῶ
 στην κόχη τούτη την μικρή, σ' ὅλην την γη την χάλασες.

ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΒΑΦΙΣ (1863–1933)

Μίστο* (1910)

Κажеш: «Поїду в інший край і до чужого моря,
 і місто краще, аніж це, я там знайду.
 Всі починання тут роковані одразу на біду,
 Тут серце – наче мрець байдужий в домовині.
 Допоки скніти у безсиллі думки мої повинні?
 Куди я не погляну тут, повсюди
 Життя мого я бачу поруйновані споруди.
 О, скільки літ я тут зазнав печалі й горя!»

Ти ні країв нових не знайдеш, ні чужого моря.
 Бо місто буде завжди із тобою, і куди не йтимеш,
 кварталами і вулицями простуватимеш все тими ж.
 В будинках цих твоє волосся посивіє,
 Ти завжди приїздитимеш в це ж місто. Тож покинь надію
 потрапить в інше, бо шляхи тебе туди не приведуть.
 Так, як життя своє ти знівечив отут,
 й деінде ти б його прожив в печалі й горі.

* Коли Кавафіс пише "Місто", він завжди має на увазі єгипетське місто, в якому народився, Александрію. Він жагуче любить своє Місто, в якому однак почуває себе як в пастці – своїх помилок, страждань, пошуків. Місто врешті-решт перетворюється для поета не тільки в нездійсненну подорож, але й в скритий внутрішній шлях, сповнений бажань, сутічок і безвиході, що паралізують його розум.

Εἰς τὸ Εὔπεινον (1917)

*Νέος, εἴκοσι οκτώ ἐτών, με πλοῖον τήνιον
ἔφθασε εἰς τούτο τὸ συριακὸν εὔπεινον
ο Ἐμης, με τὴν πρόθεσι νὰ μάθει μυροπόλης.
Ὁμως ἀρρώστησε εἰς τὸν πλοῦν. Καὶ μόλις
ἀπεβιβάσθη, πέθανε. Ἡ ταφή του, πτωχοτάτη,
ἔγιν' ἐδῶ. Ὀλίγες ὥρες πρὶν πεθάνει κάτι
ψιθύρισε γιὰ «οἰκίαν», γιὰ «πολὸν γέροντας γονεῖς».
Μα ποιοὶ ἦσαν τούτοι δὲν ἐγνωρίζε κανεῖς,
μῆτε ποῖα ἡ πατρίς του μες στο μέγα πανελλήνιον.
Καλλιτέρα. Γιατί ἔτσι ἐνῶ
κείται νεκρὸς σ' αὐτὸ τὸ εὔπεινον,
θα τὸν ἐλπίζουν πάντα οἱ γονεῖς του ζωντανῶ.*

Θυμῆσου, Σῶμα... (1918)

*Σῶμα, θυμῆσου ὄχι μόνον τὸ πόσο ἀγαπήθηκες,
ὄχι μονάχα τὰ κρεββάτια ὅπου πλάγιασες,
ἀλλὰ κ' ἐκεῖνες τες ἐπιθυμίες που γιὰ σένα
γυάλιζαν μες στα μάτια φανερά,
κ' ἐτρέμανε μες στὴν φωνή – καὶ κάποιον
τυχαῖον ἐμπόδιο τες ματαίωσε.
Τώρα που εἶναι ὅλα τὰ μέσα στο παρελθόν,
μοιάζει σχεδὸν καὶ στες ἐπιθυμίες
ἐκεῖνες σαν νὰ δόθηκες – πὼς γυάλιζαν,
θυμῆσου, μες στα μάτια που σε κύτταζαν·
πὼς ἐτρέμαν μες στὴν φωνή, γιὰ σε, θυμῆσου, σῶμα.*

Μύρης· Αλεξάνδρεια τοῦ 340 μ. Χ. (1929)

*Τὴν συμφορὰ ὅταν ἔμαθα, πού ο Μύρης πέθανε,
πήγα σὸ σπῖτι του, μ' ὄλο πού τό ἀποφεύγω
νὰ εἰσέρχομαι στῶν Χριστιανῶν τὰ σπῖτια,
πρὸ πάντων ὅταν ἔχουν θλίψεις ἢ γιορτές.*

*Στάθηκα σέ διάδρομο. Δέν θέλησα
νὰ προχωρήσω πὸ ἐντός, γιατί ἀντελήφθην
πού οἱ συγγενεῖς τοῦ πεθαμένου μ' ἔβλεπαν
μέ προφανῆ ἀπορίαν καὶ μέ δυσαρέσκεια.*

*Τὸν εἶχανε σέ μιά μεγάλη κάμαρη
πού ἀπὸ τὴν ἄκρην ὅπου στάθηκα
εἶδα κομμάτι ὄλο τάπητες πολύτιμοι,
καὶ σκευὴ ἕξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ.*

*Στέκομουν κ' ἔκλαια σέ μιά ἄκρη τοῦ διαδρόμου.
Καὶ σκέπτομουν που ἡ συγκεντρώσεις μας κ' ἡ ἐκδρομὲς
χωρὶς τὸν Μύρη δέν θ' ἀζίζουν πιά·
καὶ σκέπτομουν πού πιά δέν θὰ τὸν δῶ
στά ὠραῖα κι ἄσεμνα ζενύχτια μας
νὰ χαίρεται, καὶ νὰ γελᾷ, καὶ ν' ἀπαγγέλλει στίχους
μέ τὴν τελεία του αἴσθησι τοῦ ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ·
καὶ σκέπτομουν πού ἔχασα γιὰ πάντα
τὴν ἔμορφιά του, πού ἔχασα γιὰ πάντα
τὸν νέον πού λάτρευα παράφορα.*

*Κάτι γρηές, κοντὰ μου, χαμηλά μιλοῦσαν γιὰ
τὴν τελευταία μέρα πού ἐξῆσε –
στά χεῖλη του διαρκῶς τ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ,
στά χέρια του βαστοῦσ' ἕναν σταυρό. –
Μπήκαν κατόπι μέσ στὴν κάμαρη
τέσσαρες Χριστιανοὶ ἱερεῖς, κ' ἔλεγον προσευχὲς
ἐνθέρμως καὶ δεήσεις στὸν Ἰησοῦν,*

У порту (1917)

Прибув Еміс, юнак двадцяти восьми років,
у цей порт сирійський по морю широкім,
бо думав, що буде із нього колись парфумер –
але занедужав у довгій плавбі і помер,
ледве зійшовши на берег. Проста могила
його тепер тут. Як при смерті був, зловили
із уст його ми щось про «дім» і про «милих батьків».
Та ким вони були – ніхто не зрозумів,
і де живуть у великому світі греків.
І в тім нема великої біди,
що він поліг у порту далекім –
батьки його живим вважатимуть завжди.

Тіло, пригадай... (1918)

Тіло, пригадай не тільки, як ти люблене було,
не тільки ложа, що для тебе застигались,
але і ті бажання, що для тебе
палали в широко розплющених очах,
які тремтіли в голосі – і будь-яка
раптова перепона їх могла спинити.
Тепер, коли це все уже в минулім,
здається, наче знов оцим бажанням
ти піддалось – о, як вони палали, пригадай,
в очах отих, які дивилися на тебе,
і як тремтіли в голосі несказані слова, о тіло, пригадай.

Μίρις. Αλεξάνδρεια, 340 рік н.ε. (1929)

Як тільки я дізнався про біду – що помер мій Μίρις –
прибіг одразу в його дім, хоч завжди уникаю
бути вхожим у домівки християн,
передовсім коли у них жалоба або свято.

В сінях зупинився. Не хотів
проходити далі в дім, бо на собі відчув,
як родичі покійного ізкоса
з обуренням на мене поглядали.

Його поклали у просторому покої.
Мигком я бачив, стоячи ізкраю:
коштовні килими там скрізь на стінах,
начиння тільки срібне й золоте.

Плачучи, стояв я в коридорі.
І думав, що наші сходини й прогулянки
без Μίριса утратять свої чари,
і думав, що вже більше не побачу,
як на красивих і розбещених вечірках
радіє він, сміється чи скандує вірші
з довершеним чуттям еллінського ритму.
Ще думав, що утратив я назавжди
його красу, утратив я назавжди
молодика, яким захоплювався безумно.

Якісь баби поряд зі мною пошепки
говорили про його останні дні:
у нього на вустах – весь час ім'я Христа,
в його руках – розп'яття.
Потім зайшли до покою
чотири попи християнські, читали молитви,
правили треби чи то Ісусові,

*ή στην Μαρίαν (δέν ξέρω την θρησκεία τους καλά).
Γνωρίζαμε, βεβαίως, πού ο Μύρης ήταν Χριστιανός.
Από την πρώτην ώρα τό γνωρίζαμε, όταν
πρόπερσι στην παρέα μας είχε μετεί.
Μά ζούσεν απόλύτως σαν κ' έμας.
Απ' όλους μας πίο έκδοτος στές ήδονές·
σκορπόντας αφειδώς τό χρήμα του στές διασκεδάσεις.*

*Γιά την ύπόληψη τοῦ κόσμου ξένοιαστος,
ρίχνονταν πρόθυμα σέ νύχτιες ρήξεις στές όδούς
όταν έτύχαινε ή παρέα μας
νά συναντήσει αντίθετη παρέα.
Ποτέ γιά την θρησκεία του δεν μιλούσε.
Μάλιστα μιά φορά τον είπαμε
πώς θά τον πάροουμε μαζί μας στο Σεράπιον.
Όμως σαν νά δυσареστήθηκε
μ' αυτόν μας τον άστειισμό: θυμούμαι τώρα.
Ά κι άλλες δύο φορές τώρα στον νοῦ έρχονται.
Όταν στον Ποσειδώνα κάμναμε σπονδές,
τραβήχτηκε απ' τον κύκλο μας, κ' έστρεψε άλλο τό βλέμμα.
Όταν ένθουσιασμένος ένας μας
είπεν, Η συντροφιά μας να' ναι υπό
την έννοιαν και την προστασίαν τοῦ μεγάλου,
τοῦ πανωραίου Απόλλωνος – ψιθύρισεν ό Μύρης
(οι άλλοι δέν άκουσαν) «τή έξαιρέσει έμοῦ».*

*Οί Χριστιανοί ίερείς μεγαλοφώνως
γιά την ψυχή τοῦ νέου δέονταν. –
Παρατηρούσα μέ πόση έπιμέλεια,
και μέ τί προσοχήν έντατική
στούς τύπους τής θρησκείας τους, έτοιμάζονταν
όλα για την χριστιανική κηδεία.
Κ' έξαίφνης μέ κυριέυσε μιά άλλόκοτη
έντύπωσις. Άόριστα, αισθανόμουν
σαν νά 'φευγεν από κοντά μου ό Μύρης·
αισθανόμουν πού ένόθη, Χριστιανός,
μέ τους δικούς του, και πού γένομουν
ξένος έγώ, ξένος π ο λ ύ· ένιωθα κιόλα
μιά άμφιβολία νά μέ σιμώνει: μήπως κ' είχα γελασθει
άπό τό πάθος μου, και π ά ν τ α τοῦ ήμουν ξένος. –
Πετάχτηκε έξω απ' τό φρικτό τους σπίτι,
έφυγα γρήγορα πριν άρπαχθει, πριν άλλοιωθει
απ' την χριστιανοσύνη τους ή θύμηση τοῦ Μύρη.*

Εν εσπέρα (1917)

*Πάντως δε θα διαρκούσανε πολύ. Η πείρα
των χρόνων με το δείχνει. Αλλ' όμως κάπως βιαστικά
ήλθε και τα σταμάτησεν η Μοίρα.
Ήτανε σύντομος ο ωραίος βίος.
Αλλά τι δυνατά που ήσαν τα μύρα,
σε τι εξάισια κλίνην επλαγιάσαμε,
σε τι ηδονή τα σώματά μας δώσαμε.*

*Μια απήχησις των ημερών της ηδονής,
μια απήχησις των ημερών κοντά μου ήλθε,
κάτι απ' της νεότητός μας των δονού την πύρα·
στα χέρια μου ένα γράμμα ζανατήρα,
και διάβαζα πάλι και πάλι ως που έλειψε το φως.*

*Και βγήκα στο μπαλκόνι μελαγχολικά-
βγήκα ν' αλλάξω σκέψεις βλέποντας τουλάχιστον
ολίγη αγαπημένη πολιτεία,
ολίγη κίνησι του δρόμου και των μαγαζιών.*

чи то Марії (не знаю надто добре їхню віру).
Ми, безперечно, знали, що Міріс був із християн.
Ще відтоді знали, як позаторік
до нашого він гурту увійшов.
Але він був у всьому, як і ми:
був найнестримніший із нас у насолодах
і щедро тринькав гроші на розваги.

Гордуючи повагою людською,
одразу він кидався у нічні бійки,
коли на вулиці нашому гурту траплялося
зустрітися із гуртом супротивним.
Не говорив ніколи він про свою віру.
Правда, ми йому сказали якось,
що візьмемо його із нами до Серапіону.
Але немов розгніваний він був
тим нашим кпином – пригадую тепер.
Ще інші два рази зринають у пам'яті.
Коли робили узливання Посейдону,
від гурту відділився він, дивився в інший бік.
Коли один із нас у захваті
сказав: «Нехай до нашого зібрання буде
прихильним захисник наш, бог великий,
прекрасний Аполлон!», – промовив тихо Міріс
(інші не почули): «Тільки не до мене».

Священники гучними голосами
молилися за душу юнака.
Я тільки стежив, як ретельно,
з якою болісною пильністю
згідно з приписами релігії
готувався християнський похорон.
Я дивним враженням був поинятий
раптово, я відчув невпевнено,
неначе утіка від мене Міріс,
відчув, що він лишається, християнин,
із рідними своїми, а я стаю
чужим йому, таким чужим! І сумнів
в мені почав рости: а що, як пристрастю
уведений в оману, я завжди був йому чужий?..
Я кинувся прожогом зі страшного дому,
утік чимдуж, щоб не украли і не зіпсували
ці християни спогади про Міріса.

Увечері (1917)

Як досвід років численних показав, тривати
це довго не могло б. Адже в якимсь пориві
з'явився й на дорозі став наш фатум.
Минуло прудко чарівне життя.
Але ж які міцні були ті аромати,
і на яких чудовних ложах спочивали ми,
і у яких розкошах тішилися ми!..

Відлуння любих днів і втіх,
відлуння любих днів прийшло до мене,
вогнем юнацьким я знов почав палати,
до рук я лист узяв старий, прим'ятий
і перечитував його, аж поки смеркло.

Засмучений, я вийшов на балкон, аби журливі
думки від себе відігнати, дивлячись
на місто, яке я так люблю,
на метушню цих вулиць, магазинів.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ (1910–1975)

**“Ένας δόκιμος στη γέφυρα
έν ώρα κινδύνου**

Στὸ ἡμερολόγιο γράψαμε: «Κυκλὸν καὶ καταγίς». Ἐστείλαμε τὸ S.O.S μακριὰ σὲ ἄλλα καράβια, κι ἐγὼ κοιτάζοντας χλωμὸς τὸν ἄγριον Ἰνδικὸ πολὺ ἀμφιβάλλω ἂν φτάσουμε μία μέρα στὴ Μπατάβια.

Μὰ δὲ λυπᾶμαι μία σταλιὰν - Ἐμεῖς οἱ ναυτικοὶ ἔχουμε, λένε, τὴν ψυχὴ στὸ διάλοιο πουλημένη. Μία μάνα μόνο σκέφτομαι στυγνὴ καὶ σκυθρωπὴ, ποὺ χρόνια τώρα καὶ καιροὺς τὸ γιό της περιμένει.

Τὸ ξέρω πὼς ἡ θέση μας εἶναι ἄσχημη πολὺ. Ἡ θάλασσα τὴ γέφυρα μὲ κύματα γεμίζει, κι ἐγὼ λυπᾶμαι μοναχὰ ποὺ δὲν μπορῶ νὰ πῶ σὲ κάποιον, κάτι ποὺ πολὺ φριχτὰ μὲ βασανίζει.

Θεέ μου! Εἶμαι μοναχὰ δεκαεννιά χρονῶν, κι ἔχω σὲ μέρη μακρινὰ πολλὰς φορὲς γυρίσει. Θεέ μου! Ἔχω μίαν ἄκακη, μία παιδικὴ καρδιά, ἀλλὰ πολὺ ἔχω πλανηθεῖ, κι ἔχω πολὺ ἀμαρτήσει.

Συχώρεσέ με... Κάποτες ὁπού 'γα πιεῖ πολὺ καὶ δὲν ἐκαταλάβαινα τὸ τί ἔκανα, στὸ Ἀλγέρι, γιὰ μίαν μικρὴν Ἀράπισσα, ποὺ ἐχόρευε γυμνὴ, ἐπέταξα κατὰσθηθᾶ σὲ κάποιον τὸ μαχαίρι.

Συχώρεσέ με... Μία βραδιὰ θολὴ στὸ Σάντα Φέ, καθὼς κάποια μὲ κράταγε σφιχτὰ στὴν ἀγκαλιά της, ἐτρέβηξα ἀπ' τὴν κάλτσα της μία δέσμη ἀπὸ λεφτὰ ποὺ ὅλη τὴ μέρα ἐμάζευνεν ἀπ' τὴν αἰσχρὴ δουλειὰ της.

Κι ἀκόμα, Κύριε... ντρέπομαι νὰ τὸ συλλογιστῶ, (μὰ ἦτανε τόσο κόκκινα κι ὕγρα τὰ ὄραϊα του χεῖλια καὶ κάποια κάπου ὀλόλυξε κιθάρα ἰσπανικὴ...) κοιμήθηκα μ' ἓνα μικρὸν ἐβραῖο στὴ Σεβίλλια.

Κύριε... ἐτοῦτο τὸ κορμὶ τὸ τόσο ἀμαρτωλὸ σὲ λίγο στὶς ὕδατινες εἰρκτὲς νεκρὸ θὰ πέσει... Μὰ τέσσερα ὅμως σκέφτομαι γαλόνια ἐγὼ χρυσὰ κι ἓνα θλιμμένο δόκιμο, ποὺ δὲ θὰ τὰ φορέσει...

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ (1910–1975)

**Юнга на палубі
у час небезпеки**

В журналі записали: «Грози і циклони». На дальні кораблі сигнал послали SOS. Дивлюся я, блідий, як океан нуртує, Хоч би до Батавії нам доплести вдалось!

Я зовсім не хвилююсь, від довгого простою, Хоч кажуть, моряки всі продались чорту. Я думаю про маму, що, зігнута літами, Чекає свого сина в далекому порту.

Я знаю, що з халепи ми можемо й не вийти, Он хвилями на палубі вода кипить мутна. Мене однак нестерпно роз'яत्रюють і мучать Гріхи, які лиш серце моє самотнє зна.

Ісповнилось мені лиш дев'ятнадцять років, Та бачив я немало і суші, і морів. Душа моя ще чиста, Господи, й дитяча, Хоч помилявся багато й багато я грішив.

Пробач мені... Так сталося, що я, у дошку п'яний, – І зроблене тоді мене тепер вража! – Боронячи арабку, що гола танцювала, В Алжирі засадив комусь у бік ножа.

Пробач мені... А якось в Санта-Фе надвечір, Коли я обіймався з якоюсь із повій, Я гроші в неї вкрав, заховані в панчосі, Які вона в роботі збирала претяжкій.

І знаєш, Боже, ще – соромлюся зізнатись, Коли від вогнища їдкий здіймався дим, Й гітари грали щось таке палке з-іспанська, В Севільї я кохавсь з євреєм молодим.

Це юне, Боже, тіло – таке вже многогрішне! – За хвилю пропаде в солоній глибині. Мене лише смутять блискучі еполети – Які тепер носити наказано мені!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911–1996)

*Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
τ' άγριο μαλλί σου στην τρικυμία
το ραντεβού μας η ώρα μία
Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
τα μαύρα μάτια σου το μαντίλι
την εκκλησιά με το καντήλι
Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
κι εμάς τους δύο χέρι με χέρι
Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
με τα μισόλογα τα σβησμένα
τα караβόπανα τα σχισμένα
Μες στις αφρόσκονες και τα φύκια
όλα τα πήρε τα πήγε πέρα
τους όρκους που έτρεμαν στον αέρα
Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
κι εμάς τους δύο χέρι με χέρι.*

ΟΔΙΣΕΪ ΕΛΙΤΙΣ (1911–1996)

*Все що було в нас забрало літо
пишне волосся на буревії
першої стрічі ніжні надії
все що було в нас забрало літо
темні очі із сумом милим
церкву маленьку з її кадилом
все що було в нас забрало літо
край обіймам міцно сповитим
все що було в нас забрало літо
напівслова що домовить несила
порвані в бурі навіл вітрила
бризкам усе віддало і хвилями
все що так щиро ми обіцяли
вдалеч віднесло пінявим валом
все що було в нас забрало літо
край обіймам міцно сповитим*

*Έπεσα για να κολυμπήσω
κι άφησα την καρδιά μου πίσω*

*Άφησα την καρδιά μου χάμω
σαν το κοχύλι μες την άμμο*

*Πέρασαν όλες οι κοπέλες
με τα μαγιό και τις ομπρέλες*

*Ύστερα πέρασαν οι φίλοι
κανείς δε βρήκε το κοχύλι*

*Χρόνους και χρόνους κολυμπάω
που να ν αγάπη για να πάω*

*Έφαγε η θάλασσα το βράχο
κι έμεινε το νησί μονάχο*

В морській я плавав просторіні
і серце залишив на рині

на ринь поклав його колючу
неначе мушлю блискотючу

несли дівчата парасолі
мою шукали мушлю долі

і хлопців гурт слідом проходив
ніхто з них мушлі не знаходив

роки пливу я без упину
чи десь любов я ще зустріню

сточило море скелі гострі
лишився одинокий острів

ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ (1919–2005)

Του θηριου

*Μη φεύγεις θηρίο
θηρίο με τα σιδερένια δόντια
θα σου φτιάξω ένα ζύλινο σπάτι
θα σου δώσω ένα λαγήνι
θα σου δώσω κι ένα κοντάρι
θα σου δώσω κι άλλο αίμα να παίζεις*

*Θα σε φέρω σ' άλλα λιμάνια
να δεις τα βαπόρια πώς τρώνε τις άγκυρες
πώς σπάζουν στα δυο τα κατάρτια 10
κι οι σημαίες ζάφνον να βάφονται μαύρες*

*Θα σου βρω πάλι το ίδιο κορίτσι
να τρέμει δεμένο στο σκοτάδι το βράδυ
θα σου βρω πάλι το σπασμένο μπαλκόνι
και το σκύλο ουρανό 15
που βαστούσε τη βροχή στο πηγάδι
Θα σου βρω πάλι τους ίδιους στρατιώτες
αυτόν που χάθηκε παν τρία χρόνια
με την τρύπα πάνω απ' το μάτι
κι αυτόν που χτυπούσε τη νύχτα τις πόρτες 20
με κομμένο το χέρι*

Θα σου βρω πάλι το σάπιο το μήλο

*Μη φεύγεις θηρίο
θηρίο με τα σιδερένια δόντια*

ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΙΣ (1919–2005)

Προ звіра

Не тікай звіре
звіре із залізними зубами
збудую тобі будку дерев'яну
дам тобі горщик
дам тобі списа
і дам тобі іншої крові для забави

Поведу тебе в інші порти
щоб ти побачив як паротяги їдять свої якорі
як розпадаються надвоє щогли
і як чорніють білі прапори

Знайду тобі знову ту ж дівчину
що у темряві зв'язана тремтіла як птиця
знайду тобі знову обвалений балкон
і пса-небо
що стеріг дощ у криниці
Знайду для тебе знову тих же солдатів
того що вже три роки як загубився
із діркою над оком
і того що вночі стукав у двері
відтятою рукою

Я знову знайду тобі гниле яблуко

Не тікай звіре
звіре із залізними зубами

Назарій Анатолійович Назаров – поет, перекладач, мовознавець. Народився 1990 р. в селі Федорівка поряд із Кіровоградом, у Кіровограді навчався в Педагогічному ліцеї. Закінчив магістерську програму «Філологія. Теорія, історія літератури та компаративістика» Національного університету «Києво-Могилянська академія». Нині – аспірант кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Автор двох збірок поезії: *Втеча з Вавилона*. – Кіровоград: Мавік, Степ, 2006. Лампадофор. – Львів: Каменяр, 2008; видав монографію про етимологічні словники. Загалом має більше ста наукових (мовознавчих і літературознавчих) публікацій в Україні, Франції, Бельгії, Греції, Угорщині, США, Болгарії. Лауреат (диплом I ступеня) літературної премії імені Богдана-Ігоря Антонича «Привітання життя» (2007). Переможець (I місце) конкурсу з поетичного перекладу з французької мови, організованого посольством Канади та V всеукраїнського конкурсу з перекладу новогрецької літератури (у номінації «поезія»), організованого Центром елліністичних студій та грецької культури імені Андрія Білецького.

Портрет Н.Н. Анастасія Сідельник. 2009

